

ECT aktualitātes: 2023. gada janvāris

A. Lielās palātas nolēmumi

1. Fedotova and Others v. Russia

Pieteikumi Nr. 40792/10 u. c., 2023. gada 17. janvāris

Valstīm ir pozitīvs pienākums izstrādāt juridisko regulējumu viendzimuma pāru attiecību formālai atzīšanai un aizsardzībai

Sprieduma teksts (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-222750>

Juridiskais kopsavilkums (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-13971>

Preses relīze (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-7078739-9570369>

Pieteicēji ir trīs viendzimuma pāri, kuri bija pieteikušies laulības reģistrācijai Krievijā un bija saņēmuši atteikumus uz tā pamata, ka tiesību aktos laulība bija definēta kā savienība starp vīrieti un sievieti. Krievijā nebija arī cita veida regulējuma viendzimuma pāru partnerattiecību reģistrācijai. Pieteicēji savas sūdzības ECT iesniedza 2010. un 2014. gadā.

Šis ir pirmais ECT spriedums pret Krieviju kopš 2022. gada 16. septembra, kad tā zaudēja Konvencijas dalībvalsts statusu. Pārbaudot savu jurisdikciju skatīt šo lietu, Lielā palāta atsaucās uz ECT 2022. gada 22. marta plenārsēdē pieņemto rezolūciju, kurā tika interpretēts Konvencijas 58. pants un konstatēts, ka ECT saglabā kompetenci attiecībā uz sūdzībām pret Krieviju par tās darbību vai bezdarbību līdz 2022. gada 16. septembrim.

Šajā lietā ECT pārbaudīja, vai no Konvencijas 8. panta izriet pozitīvais pienākums nodrošināt, ka viendzimuma pāru attiecības tiek juridiski atzītas un aizsargātas. ECT uzskatīja, ka šis jautājums vienlīdz attiecas gan uz privātās dzīves, gan ģimenes dzīves aspektiem.

ECT apstiprināja savu iepriekšējo praksi, atbilstoši kurai no Konvencijas neizriet pienākums nodrošināt viendzimuma pāriem iespēju stāties laulībā. Savukārt attiecībā uz attiecību juridisko atzīšanu ECT norādīja uz dalībvalstīs notikušo attīstību – pašlaik jau trīsdesmit valstīs viendzimuma pāriem tiek nodrošināta iespēja reģistrēt savas partnerattiecības un astoņpadsmit valstīs tiem ir paredzēta iespēja stāties laulībā. ECT vērsa uzmanību arī uz savas prakses pakāpenisko attīstību un citu starptautisko institūciju pausto pozīciju un secināja, ka no Konvencijas 8. panta izriet pozitīvs pienākums izstrādāt juridisku regulējumu, kas nodrošinātu viendzimuma pāru attiecību juridisku atzīšanu un aizsardzību. Šāds regulējums atbilst demokrātiskas sabiedrības vērtībām, piešķir šādiem pāriem leģitimitāti un veicina to iekļaušanos sabiedrībā.

Vērtējot valstu rīcības brīvības robežas, ECT atkārtoja, ka attiecībā uz jautājumiem, kas skar nozīmīgus personīgās un sociālās dzīves aspektus, valstu rīcības brīvība ir šaurāka. Viendzimuma pāru attiecību juridiska atzīšana un aizsardzība ir viens no šādiem jautājumiem. Turklāt, ņemot vērā izveidojušos Eiropas konsensu, dalībvalstu rīcības

brīvība ir būtiski sašaurināta attiecībā uz to, ka šādu attiecību juridiska atzīšana un aizsardzība ir nodrošināma. Valstīm ir plašāka rīcības brīvība, izvēloties konkrēto juridiskā regulējuma veidu un elementus. Tomēr aizsardzībai ir jābūt adekvātai un jāaptver kopdzīves materiālos (uzturlīdzekļi, nodokļi, mantojums) un morālos (savstarpējās tiesības un pienākumi) aspektus.

Attiecībā uz izskatāmo lietu ECT konstatēja, ka Krievija nebija paredzējusi nekādas viendzimuma pāru attiecību juridiskas atzīšanas iespējas un tādējādi nebija nodrošinājusi šādu pāru pamatvajadzības. Vērtējot Krievijas izvirzītos sabiedrisko interešu apsvērumus, ECT uzsvēra, ka viendzimuma pāru aizsardzība nevar kaitēt tradicionālajām ģimenēm un ka sabiedrības noraidošā attieksme pret homoseksualitāti nevar tikt ņemta vērā attiecībā uz nepieciešamību nodrošināt viendzimuma pāru aizsardzību. Savukārt attiecībā uz apsvērumu, ka šādu attiecību atzīšana varētu kaitēt mazgadīgu personu aizsardzībai pret homoseksualitātes popularizēšanu, ECT uzsvēra, ka šāds uzstādījums ir balstīts heteroseksuālā vairākuma aizspriedumos, vairo stigmatu un veicina homofobiju, kas ir pretrunā demokrātiskas sabiedrības vienlīdzīguma, plurālisma un iecietības vērtībām. Līdz ar to ECT konstatēja, ka Krievija nebija izpildījusi savus pozitīvos pienākumus.

2. Macatė v. Lithuania

Pieteikums Nr. 61435/19, 2023. gada 23. janvāris

Pasaku grāmatas atzīšanai par kaitīgu bērniem tādēļ, ka tā atspoguļo viendzimuma ģimenes kā līdzvērtīgas dažādu dzimumu personu veidotām ģimenēm, nav leģitīma mērķa

Sprieduma teksts (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-222072>

Juridiskais kopsavilkums (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=002-13955>

Preses relīze (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=003-7548429-10369449>

Pieteicēja sarakstīja 9–10 gadīgiem bērniem adresētu pasaku grāmatu par dažādām marginalizētām sabiedrības grupām. Divās no šīm pasakām tika atspoguļota laulība starp viendzimuma personām. Šī iemesla dēļ grāmatas izplatīšana tika apturēta uz gadu, bet pēc tam tika atsākta ar brīdinošu norādi, ka tās saturs var kaitēt bērniem līdz 14 gadu vecumam. Atsaucoties uz Konvencijas 10. pantu, pieteicēja sūdzējās par vārda brīvības pārkāpumu.

ECT noraidīja valdības pozīciju, ka ierobežojumu mērķi bijuši pasargāt bērnus no seksuāla rakstura materiāliem, kā arī no materiāliem, kas viendzimuma pāru attiecības pasniegtu kā pārākas par dažādu dzimumu pāru attiecībām, tradicionālās ģimenes noniecinot. ECT uzsvēra, ka šāda veida saturs grāmatā nebija atrodams. Savukārt balstoties uz normatīvā regulējuma pieņemšanas vēsturi (apspriedes parlamentā, normas iepriekšējās redakcijas, grozījumu izstrāde, reaģējot uz starptautiskajiem iebildumiem), ECT konstatēja, ka ierobežojumu patiesais mērķis bijis ierobežot bērnu piekļuvi materiāliem, kas viendzimuma pāru attiecības būtībā atspoguļo kā līdzvērtīgas (*essentially equivalent*) dažādu dzimumu pāru attiecībām.

Vērtējot šāda mērķa leģitimitāti, ECT vērsa uzmanību uz vairāku starptautisko institūciju pausto pozīciju, ka nav zinātnisku pierādījumu tam, ka šādas informācijas

pasniegšana bērniem objektīvā un vecumam atbilstošā veidā varētu radīt tiem kaitējumu. Tieši otrādi, bērniem kaitē šādas informācijas noklusēšana un LGBTI personu stigmatizēšana. Turklāt tas īpaši veicina LGBTI bērnu vai šādu vecāku bērnu diskrimināciju un apcelšanu. ECT uzsvēra, ka personu pazemošana vai noniecināšana seksuālās orientācijas dēļ vai konkrēta ģimenes veida slavināšana uz citu ģimeņu veida rēķina nekad nevar būt pieņemama no Konvencijas skatu punkta. Savukārt atspoguļojot viendzimuma pāru attiecības kā līdzvērtīgas dažādu dzimumu pāru attiecībām, tiek veicināta cieņa un pieņemšana starp visiem sabiedrības locekļiem. Ierobežojot bērnu piekļuvi informācijai par viendzimuma attiecībām tikai un vienīgi uz šī pamata, tiek parādīts, ka valsts dod priekšroku noteikta veida attiecībām un ģimenēm un ka dažādu dzimumu partneru veidotas ģimenes tiek uzskatītas par sociāli pieņemamākām un vērtīgākām, tādējādi veicinot viendzimuma ģimeņu stigmatizāciju. Tādēļ šādi ierobežojumi nav savienojami ar tādām demokrātiskas sabiedrības vērtībām kā vienlīdzība, daudzveidība un tolerance. Līdz ar to, ja bērnu piekļuve informācijai par viendzimuma pāru attiecībām ir balstīta vienīgi uz apsvērumiem par šādu personu seksuālo orientāciju, tā nav vērsta uz leģitīmu mērķu sasniegšanu.

Attiecīgi ECT tiesību uz vārda brīvību pārkāpumu konstatēja jau leģitīma mērķa neesības stadijā.

3. Ukraine and the Netherlands v. Russia

Lēmums, pieteikumi Nr. 8019/16 u. c., 2022. gada 30. novembris (pasludināts 2023. gada 25. janvārī)

Kopš 2014. gada pavasara Krievijai ir jurisdikcija pār Ukrainas Doņeckas un Luhanskas apgabaliem, jo tā šajā teritorijā īsteno efektīvu kontroli

Ievērojot *prima facie* pietiekamus pierādījumus, ECT pieņēma izskatīšanai sūdzības par virkni Krievijas valdības atbalstītiem, konsekventiem potenciāliem pārkāpumiem šajās teritorijās, kā arī par Malaizijas lidsabiedrības pasažieru lidmašīnas MH17 notriekšanu 2014. gada jūlijā

Lēmuma teksts (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-222889>

Juridiskais kopsavilkums (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-13989>

Preses relīze (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-7550165-10372782>

Šajā lietā apvienoti Ukrainas un Nīderlandes pieteikumi pret Krieviju, kuros Ukraina sūdzas par Krievijas konsekventu praksi (*pattern/ administrative practice*) “Doņeckas un Luhanskas tautas republikās” kopš 2014. gada pavasara, bet Nīderlande sūdzas par Malaizijas lidsabiedrības pasažieru lidmašīnas MH17 notriekšanu 2014. gada 17. jūlijā. Šajā lēmumā tika izskatīti lietu pieņemamības jautājumi.

Šis lēmums ir ļoti nozīmīgs no starptautisko tiesību viedokļa ar to, ka tas ieskicē ECT pieeju attiecībā uz Ukrainas–Krievijas konfliktu, risina tālāk jautājumu par valstu ekstrateritoriālo jurisdikciju, modificējot lietā “[Georgia v. Russia \(II\)](#)” (Lielā palāta, 2021. gada 21. janvāra spriedums, pieteikums Nr. 38263/08) ieviesto pieeju, saskaņā ar kuru karadarbības aktīvajā fāzē jurisdikcija nav nodibināma, attīsta jautājumu par pienākumu izsmelt nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus starpvalstu konfliktos un apspriež starptautisko izmeklēšanas iniciatīvu nozīmi attiecībā uz tiesību aizsardzības līdzekļu izsmelšanas un sūdzības iesniegšanas termiņa ievērošanas prasībām.

Balstoties uz iesniegtajiem pierādījumiem, ECT konstatēja, ka no 2014. gada 11. maija līdz vismaz 2022. gada 26. janvārim (tiesas sēdes datums) Ukrainas austrumu reģioni, kurus kontrolēja separātisti, atradās Krievijas efektīvā kontrolē un tādēļ ietilpa Krievijas teritoriālajā (*ratione loci*) jurisdikcijā. ECT ņēma vērā Krievijas militāro klātbūtni, kā arī tās ietekmi uz militāro stratēģiju, separātistiem izsniegto militāro ekipējumu, pašas Krievijas veiktos artilērijas uzbrukumus, kā arī politisko un ekonomisko atbalstu. Attiecībā uz šīm teritorijām ECT konstatēja, ka separātistu darbības ir attiecināmas uz Krieviju tādā pašā mērā kā pakļautībā esošas administrācijas rīcība.

Savukārt vērtējot artilērijas uzbrukumus, kuri raidīti no Krievijas kontrolētās teritorijas, bet kuru upuri ir atradušies Ukrainas teritorijā, ECT konstatēja, ka secinājums par teritoriālo jurisdikciju uz tiem nebija attiecināms. Tādēļ attiecībā uz šīm situācijām bija jāskaidro, vai konkrētie upuri nonākuši Krievijas jurisdikcijā valsts aģentu īstenotās kontroles dēļ. Tāpat arī pārbaudāms jautājums par iespējamo jurisdikcijas izņēmumu, ņemot vērā sasaisti ar karadarbības aktīvo fāzi (atbilstoši lietas "[Georgia v. Russia \(II\)](#)") pieejai). Šajā sadaļā ECT jurisdikcijas jautājumu atlika uz nākamo tiesvedības stadiju, kad tiks izskatītas sūdzības pēc būtības.

Attiecībā uz pasažieru lidmašīnas notriekšanu ECT konstatēja, ka raķete tikai raidīta no Krievijas kontrolētās teritorijas un bija trāpījusi lidmašīnai, kad tā atradās gaisa telpā virs Krievijas kontrolētās teritorijas. Tādēļ šajā sūdzības daļā ECT konstatēja Krievijas teritoriālo jurisdikciju. Turklāt, neraugoties uz notiekošo karadarbību, lietā "[Georgia v. Russia \(II\)](#)" definētais aktīvās karadarbības izņēmums uz šo situāciju nebija attiecināms. ECT uzsvēra, ka šajā gadījumā nebija pamata runāt par haosa kontekstu ("*context of chaos*"), kura dēļ šis izņēmums bija ieviests, un ka starptautiskās izmeklēšanas ietvaros svarīgie fakti bija noskaidroti, tādejādi kļiedējot kara miglu (*perce "the fog of war"*).

ECT noraidīja arī iebildumus attiecībā uz tās *ratione materiae* jurisdikciju jeb apsvērumus par Konvencijas normu tvērumu militārā konflikta laikā. ECT uzsvēra, ka Konvencijas garantijas piemērojamas arī militāro konfliktu laikā, kā vienīgo potenciālo izņēmumu minot iespējamās saturiskās atšķirības attiecībā uz civiliedzīvotāju netīšu nogalināšanu tiesību uz dzīvību kontekstā. ECT tomēr uzskatīja, ka šis jautājums ir izlemjams, izskatot sūdzību pēc būtības.

Vērtējot pienākumu izsmelt vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus, ECT ņēma vērā, ka Ukrainas sūdzības bija saistītas ar valsts iestāžu akceptētu, konsekventu praksi un ka šādos gadījumos nacionālie tiesību aizsardzības līdzekļi tiek uzskatīti par neefektīviem. Ukrainas iesniegtos pierādījumus par šādas akceptētas, konsekventas prakses esamību ECT atzina par *prima facie* pietiekamiem attiecībā uz šādām sūdzībām: nelikumīgi uzbrukumi civiliedzīvotājiem un civiliem objektiem (ieskaitot pasažieru lidmašīnu MH17); civiliedzīvotāju un karagūstekņu spīdzināšana un nogalināšana (ieskaitot seksuālu vardarbību); piespiedu darbs; nolaupīšana, nelikumīga arestēšana un nelikumīga turēšana apcietinājumā; uzbrukumi reliģiskām draudzēm; vērsšanās pret žurnālistiem un Ukrainas raidorganizāciju bloķēšana; īpašuma iznīcināšana un piesavināšanās; liegums mācīties ukraiņu valodā, vērsšanās pret etniskajiem ukraiņiem. Līdz ar to attiecībā uz šīm sūdzībām vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi nebija jāizmēģina. Vienlaikus attiecībā uz sūdzībām par konkrētu bērnu nolaupīšanu un aizvešanu uz Krieviju, par ko Krievija bija ierosinājusi izmeklēšanu, ECT konstatēja, ka Ukrainas valdībai izmeklēšanas iznākumu bija jāpārsūdz Krievijas tiesās un tādēļ vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi nebija izsmelti.

Attiecībā uz argumentu, ka Nīderlandes sūdzība par lidmašīnas notriekšanu bija iesniegta novēloti, ECT norādīja, ka konkrētajos apstākļos sūdzības iesniegšanas termiņu skaitīšana no lidmašīnas notriekšanas brīža nebūtu atbilstoša taisnīguma interesēm un sešu mēnešu termiņa mērķiem. Lidmašīnas notriekšanas brīdī ļoti svarīgi lietas apstākļi bija pilnīgi neskaidri, ieskaitot izdarītājus un kādas valsts kontroli pār konkrēto teritoriju. Šādos apstākļos nebija nesaprātīgi sagaidīt starptautiskās apvienotās izmeklēšanas komandas (*joint investigation team*), ko bija izveidojušas Nīderlandes, Austrālijas, Beļģijas un Ukrainas valdības, izpētes rezultātus, kas turklāt sniedza ticamus un konkrētus pierādījumus. Izmeklēšanas darbības tika uzsākas nekavējoties un tika veiktas regulāri un rūpīgi, konsekventi cenšoties iesaistīt arī Krieviju. Ņemot vērā apgalvojumus, ka par Konvencijas pārkāpumu bija atbildīga Krievijas valdība pašā augstākajā līmenī, bija saprātīgi arī Nīderlandes mēģinājumi izmantot citus starptautiskos mehānismus, piesaucot Krievijas starptautisko atbildību. Šajos izņēmuma apstākļos ECT secināja, ka sūdzības iesniegšanas termiņš nebija nokavēts.

Bez šīs lietas ECT izskatīšanā atrodas vēl četras Ukrainas iesniegtas lietas pret Krieviju, kā arī vairāk nekā 8500 individuālas sūdzības saistībā ar notikumiem Krimā, Austrumukrainā un Azova jūrā, kā arī saistībā ar bruņoto uzbrukumu, kas aizsākās 2022. gada februārī.

B. Būtiskākie palātu nolēmumi

4. Svetova and Others v. Russia

Pieteikums Nr. 54714/17, 2023. gada 24. janvāris (vēl nav galīgs)

ECT saglabā kompetenci attiecībā uz sūdzībām pret Krieviju par tās rīcību līdz 2022. gada 16. septembrim

Kā tiesnesis, kurš ir ievēlēts no Krievijas un kam *ex officio* jāpiedalās lietu pret Krieviju izskatīšanā, tiek nozīmēts kāds no palātas sastāva tiesnešiem

Ievērojot Krievijas izvairīšanos piedalīties tiesvedībā, ECT var izdarīt tādus secinājumus, kādus tā uzskata par atbilstošiem

Sprieduma teksts (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-222654>

Juridiskais kopsavilkums (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-13987>

Preses relīzes (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-7548884-10370276>

(atspoguļo lietas saturiskos jautājumus) un <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-7559628-10388013> (atspoguļo ECT turpmāko pieeju Krievijas lietu izskatīšanā)

Saturiski lieta ir par patvarīgu kratīšanu žurnālistu dzīvoklī. Tomēr tā galvenokārt ir nozīmīga ar to, ka šeit ECT izskaidro savu pieeju attiecībā uz dažādiem aspektiem, kas saistīti ar sūdzībām pret Krieviju.

Atsaucoties uz Konvencijas 58. pantu un 2022. gada 22. marta plenārsēdes rezolūciju (sk. lietas "[Fedotova v. Russia](#)" aprakstu), ECT atkārtoja, ka tā saglabā kompetenci izskatīt sūdzības pret Krieviju par tās darbību vai bezdarbību līdz 2022. gada 16. septembrim.

2022. gada 16. septembrī, kad Krievija pārstāja būt Konvencijas dalībvalsts, no Krievijas ievēlētais tiesnesis zaudēja savu statusu. Vienlaikus spēku zaudēja arī Krievijas valdības iesniegtais *ad hoc* tiesnešu saraksts. Piemērojot Tiesas nolikumu pēc

analoģijas, palātas prezidents nolēma kā *ad hoc* tiesnesi attiecībā uz Krieviju nozīmēt vienu no palātas sastāva tiesnešiem.

ECT tālāk norādīja, ka nereaģējot uz aicinājumu iesniegt savus paskaidrojumus, Krievija ir paudusi savu nolūku nepiedalīties lietas izskatīšanā. ECT atsaucās uz sava nolikuma normām, kas norāda uz valstu pienākumu sadarboties ar tiesu. ECT uzsvēra, ka pienākums sadarboties saglabā savu spēku, līdz kamēr vien ECT ir kompetence izskatīt sūdzības pret konkrēto valsti. Tāpat valsts nepiedalīšanās tiesvedībā pati par sevi nevar būt pamats lietas neizskatīšanai, lai neradītu valstīm iespēju vienpusēji novilcināt tiesvedību vai traucēt tās gaitu.

Ievērojot Krievijas nepiedalīšanos tiesvedībā, ECT aplūkoja arī jautājumu par pierādīšanas pienākumu. Atbilstoši tradicionālajai pieejai ECT pierādīšanas standarts ir “ārpus saprātīgām šaubām”, kas balstīts uz brīvu pierādījumu izvērtējumu, ņemot vērā arī konkrētajā lietā izteiktos apgalvojumus, attiecīgās Konvencijas tiesības un lietas dalībnieku rīcību. Savukārt attiecībā uz lietas dalībnieka atteikšanos efektīvi piedalīties tiesas procesā Tiesas nolikumā norādīts, ka informācijas nesniegšanas gadījumā ECT var izdarīt tādus secinājumus, kādus tā uzskata par atbilstošiem. Tomēr ECT precizēja, ka atbildētāja paskaidrojumu nesniegšana automātiski nenoved pie pieteicēja apgalvojumu akceptēšanas, tiem ir jāapstiprinās ar pierādījumiem lietā.

Attiecībā uz lietas saturiskajiem jautājumiem ECT norādīja, ka pieteicēju mājokļa kratīšana bija saistīta ar krimināllietu, kas uzsākta pirms 14 gadiem, turklāt pieteicējiem tajā kriminālprocesā nebija nekāda procesuālā statusa. Bez tam aresta orderis bija noformulēts nesamērīgi plaši, pieļaujot žurnālistu avotu apdraudējumu. Līdz ar to ECT konstatēja pārkāpumus attiecībā uz tiesībām uz privāto dzīvi un mājokļa neaizskaramību (8. pants), vārda brīvību (10. pants), kā arī tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli (13. pants).

5. Orhan v. Turkiye

Lēmums, pieteikums Nr. 38358/22, 2023. gada 19. janvāris

Tas, vai sūdzība iesniedzama vecajā sešu mēnešu vai jaunajā četru mēnešu termiņā, izlemjams, balstoties uz datumu, kurā pēdējais lēmums pieņemts, bet termiņa skaitījums sākas no datuma, kad pēdējais lēmums paziņots

Lēmuma teksts (franču val.): <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-222660>

Juridiskais kopsavilkums (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-13978>

Sākot no 2022. gada 1. februāra termiņš sūdzību iesniegšanai ECT ir samazināts uz četriem mēnešiem, bet vecais sešu mēnešu termiņš turpina attiekties uz lietām, kurās pēdējais lēmums pieņemts pirms šī datuma.

Attiecībā uz pieteicēju pēdējais nolēmums, ar kuru viņam piespriests mūža ieslodzījums, pieņemts 2022. gada 19. janvārī (pirms datuma, ar ko termiņš tiek mainīts), bet tas viņam paziņots 2022. gada 25. februārī (t.i., pēc šī datuma).

ECT atkārtoja, ka atbilstoši tās praksei gadījumos, kad nacionālie likumi paredz pienākumu nolēmumu paziņot, sūdzības iesniegšanas termiņš tiek skaitīts no paziņošanas brīža. Pretējā gadījumā valstīm būtu iespēja būtiski samazināt termiņu

sūdzības iesniegšanai ECT vai pat šādu iespēju vispār liegt, novilcinot lēmuma paziņošanu. Tomēr tas, vai uz pieteicēju attiecas sešu vai četrus mēnešu termiņš, nodibināms pēc datuma, kurā lēmums pieņemts.

Attiecīgi ECT konstatēja, ka uz pieteicēju attiecas sešu mēnešu termiņš, bet tā skaitījums sākas brīdī, kad lēmums bija paziņots pieteicējam. Līdz ar to pieteikums bija iesniegts laikā. Tas tomēr tika noraidīts kā nepieņemams, balstoties uz citiem pamatiem.

6. Y v. France

Pieteikums Nr. 76888/17, 2023. gada 31. janvāris (vēl nav galīgs)

Ievērojot valstu rīcības brīvību un Eiropas konsensa trūkumu, valstīm vēl nav pozitīva pienākuma reģistrēt personu dzimumu citādi kā “vīrietis” vai “sieviete”, bet tām ir jāmeklē risinājumi starpdzimumu personu reģistrācijai

Sprieduma teksts (franču val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-222780>

Juridiskais kopsavilkums (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=002-13994>

Preses relīze (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=003-7555188-10380613>

Pieteicējs ir starpdzimumu persona, kuram šāds statuss tika nodibināts īsi pēc dzimšanas. Tomēr dzimšanas apliecībā un vēlāk pārējos dokumentos pieteicējs tika reģistrēts kā vīrietis. Dzīves laikā pieteicējs bija apprecējis sievieti, un viņi kopā bija adoptējuši bērnu. 63 gadu vecumā pieteicējs lūdza viņa dzimumu nomainīt uz “neitrāls” vai “starpdzimumu”. Francijas tiesas šo lūgumu noraidīja.

Šīs lietas izskatīšanā nozīmīgs bija valstij piešķiramās rīcības brīvības apjoms. ECT norādīja, ka dzimumu identitāte ir personālās autonomijas aspekts un tādēļ tā ir joma, kurā valstu rīcības brīvība ir sašaurināta. Vienlaikus konkrētā lieta bija saistīta ar sociālu jautājumu, par kuru pašlaik norit debates vai pat asa polemika. Absolūts vairākums valstu neparedz iespēju reģistrēt cita veida dzimumu, kā vien vīrietis vai sieviete. Kaut arī dažās valstīs šāda iespēja ir paredzēta (Vācijā, Austrijā, Islandē, Nīderlandē un Maltā) un citās valstīs šis temats pašlaik tiek apsvērts (Beļģijā, Kiprā, Īrijā, Norvēģijā, Spānijā), šobrīd Eiropā attiecībā uz konkrēto jautājumu konsenss nepastāv. ECT norādīja arī uz publisko interešu apsvērumiem, kā civilstāvokļa neaizskaramība, civilstāvokļa reģistru konsekvence un uzticamība un tiesiskā paļāvība, kā arī to, ka šajā lietā risināts tiek jautājums par valsts pozitīvajiem pienākumiem, nevis tiesību ierobežojuma nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā. Līdz ar to ECT konstatēja, ka attiecībā uz konkrēto jautājumu valstīm rīcības brīvība bija paplašināta.

Vērtējot līdzsvaru starp dažādajām interesēm, ECT noraidīja nacionālo tiesu apsvērumus, ka pieteicēja fiziskā un sociālā āriene nekontrastē ar viņa juridisko identitāti, jo viņš sevi prezentē kā vīrietis un ir precējies ar sievieti. ECT uzsvēra, ka tādējādi tiek sajaukti identitātes un ārienes jēdzieni, pēdējam piešķirot lielāku nozīmi. ECT atsaucās arī uz psihoterapeita secinājumu par pieteicējam radīto “identitātes ievainojumu”, jo viņam sabiedrībā vienmēr ir bijusi jāmaskē sava psiholoģiskā realitāte un jādzīvo, slēpjoties aiz viltus identitātes, “izliekoties par vīrietis”.

Tomēr, kā uzskatīja ECT, saskaņā ar citiem nacionālo tiesu apsvērumiem tās bija ņēmušas vērā, ka, reģistrējot bioloģiski identificētu starpdzimumu personu kā vīrieti vai sievieti, tiek skarts to privātums, un bija pienācīgi apsvērušas iesaistītās publiskās intereses. ECT uzskatīja, ka apsvērumi par civilstāvokļa neatņemamību, civilstāvokļa ierakstu noteiktību un drošumu, kā arī franču sistēmas sociālo un juridisko organizāciju bija nozīmīgi. Tāpat ECT akceptēja Francijas Kasācijas tiesas apsvērumus, ka neitrāla dzimuma atzīšanai būtu būtiskas sekas uz Francijas tiesību sistēmu, kas balstīta uz dzimumu binaritāti, un ietvertu nepieciešamību saskaņoti veikt neskaitāmus likumu grozījumus. Atsaucoties uz valsts varas dalīšanas principu, nacionālās tiesas uzskatīja, ka šāds lēmums jāpieņem likumdevējam.

Ievērojot šos apsvērumus, ECT uzskatīja, ka arī tai šajā lietā ir jāizrāda atturība, jo pārkāpuma konstatējums nozīmētu, ka valstij ir jāgroza tās tiesiskais regulējums. Attiecībā uz vispārējās politikas jautājumiem, kuros demokrātiskā sabiedrībā ir dziļas viedokļu atšķirības, nacionālajam lēmumu pieņēmējam piešķirama prioritāra loma. Vēl jo vairāk, tā kā konkrētajā jomā nav Eiropas konsensa, valstīm pašām jāizvēlas veids, kādā atrisināt starpdzimumu personu vajadzības, tostarp attiecībā uz viņu civilstāvokli, ievērojot sarežģīto situāciju, kādā šīs personas atrodas nesakrītības starp tiesisko regulējumu un viņu bioloģisko realitāti dēļ.

Līdz ar to ECT pārkāpumu nekonstatēja, vienlaikus ietverot norādi, ka starpdzimumu personu stāvokļa tiesisks regulējums ir būtisks jautājums, kas ievērojami skar šādu personu tiesības uz privāto dzīvi un attiecībā uz ko valstīm jāmeklē risinājumi.

Arī tiesnesis Mits savās atsevišķajās piekrītošajās domās akcentēja to, ka dalībvalstu vidū novērojama tendence pamazām sākt šo jautājumu risināt, vienlaikus uzsverot šādu soļu novēloto raksturu – atbilstoši ekspertiem 0.05–1.7 % pasaules iedzīvotāju ir starpdzimumu pazīmes, bet lielākā daļa Eiropas Padomes dalībvalstu šo bioloģisko realitāti ignorē. Velkot paralēles ar Lielās palātas secinājumiem lietā “[Fedotova v. Russia](#)” (sk. pirmo lietu šajā apkopojumā), ka situācijai dalībvalstīs attīstoties, publisko interešu apsvērumi vairs negūst virsroku pār nepieciešamību atzīt un aizsargāt pieteicēju intereses, arī šeit acīmredzamā nesakrītība starp tiesisko regulējumu un bioloģisko realitāti prasa salīdzinoši ātru risinājumu meklēšanu.

7. [Valaitis v. Lithuania](#)

Pieteikums Nr. 39375/19, 2023. gada 17. janvāris (vēl nav galīgs)

Pēc būtiskas attieksmes maiņas homofobisku noziegumu izmeklēšanā Lietuvā attiecībā uz šādiem nodarījumiem atkal pastāv efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi

Sprieduma teksts (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-222318>

Juridiskais kopsavilkums (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=002-13965>

Preses relīze (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=003-7542605-10359677>

Pieteicējs tiešsaistes portālā publicēja eseju, kurā pieminēja homoseksuālu dziedātāju. Interneta komentāros tika izteikti naidīgi apvainojumi gan pieteicējam, gan homoseksuālām personām, citstarp norādot, ka tās jāsadedzina Aušvicā. Pēc sākotnējiem atteikumiem kriminālprocess tika uzsākts, tomēr tas tika izbeigts ar

pamatojumu, ka komentāros izteikti tikai gadījuma viedokļi, kas neveido noziedzīga nodarījuma sastāvu.

Tomēr pēc ECT 2020. gada 14. janvāra sprieduma lietā “[Beizaras and Levickas v. Lithuania](#)”, pieteikums Nr. 41288/15, kur ECT bija konstatējusi, ka Lietuvā nepastāv efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi attiecībā uz sūdzībām par diskrimināciju uz homoseksualitātes pamata, jo šādi nodarījumi netiek pienācīgi izmeklēti, izmeklēšana šajā lietā tika atsākta. Izmeklēšana nenoslēdzās ar notiesāšanu, jo attiecībā uz dažiem komentāru autoriem tā tika izbeigta uz tā pamata, ka viņi sadarbojās ar iestādēm, daži tika nosacīti atbrīvoti no atbildības, attiecībā uz dažiem bija nepietiekami dati, lai viņus sauktu pie atbildības, bet pārējo komentāru autori nebija identificējami.

ECT novērtēja izmaiņas, kas Lietuvā bija notikušas pēc sprieduma lietā “[Beizaras and Levickas v. Lithuania](#)”. Tā norādīja, ka 261 pieņemtais procesuālais lēmums bija pārskatīts un Augstākā tiesa bija atzinusi, ka naida runa var būt pamats vārda brīvības ierobežošanai arī tad, ja tā neietver aicinājumus uz vardarbību. Tiesnešiem, prokuroriem un policistiem bija novadītas neskaitāmas apmācības, un statistika uzrādīja skaidru izmeklēto noziegumu pieaugumu. Tādēļ ECT uzskatīja, ka attiecībā uz homofobiskiem noziegumiem tagad pastāvēja efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi.

Šajā konkrētajā lietā ECT novērtēja to, ka izmeklēšanas atjaunošanas lēmumā bija atzītas iepriekšējās kļūdas un iestāžu attieksmē bija būtiskas izmaiņas. ECT atkārtoja, ka izmeklēšanas pienākums ir pienākums attiecībā uz procesu, nevis konkrētu rezultātu, tādēļ tas, ka konkrētajā lietā neviens netika notiesāts, pats par sevi nevarēja būt par pamatu secinājumam, ka izmeklēšana nav bijusi efektīva. Līdz ar to ECT pārkāpumu nekonstatēja.

8. [Korotjuk v. Ukraine](#)

Pieteikums Nr. 74663/17, 2023. gada 19. janvāris (vēl nav galīgs)

Būtiski trūkumi, izmeklējot noziegumus pret intelektuālo īpašumu digitālajā vidē, rada valsts pozitīvā pienākuma veikt efektīvu izmeklēšanu pārkāpumu

Sprieduma teksts (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-222411>

Juridiskais kopsavilkums (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-13983>

Īsā preses relīze (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-7544996-10364043>

Pieteicēja bija sarakstījusi Ukrainas Notāru likuma zinātniski praktisko komentāru, ko privāts uzņēmums bez pieteicējas piekrišanas bija padarījis pieejamu internetā lejupielādēšanai par maksu. Pieteicēja 2013. gadā vērsās policijā, un šī izmeklēšana joprojām turpinās. Pieteicēja sūdzējās ECT par izmeklēšanas neefektivitāti un viņas intelektuālā īpašuma neaizsargāšanu.

ECT atsaucās uz 2008. gada 14. oktobra spriedumu lietā “[Blumberga v. Latvia](#)”, pieteikums Nr. 70930/01, kur pirmo reizi tika nodibināts valsts pozitīvais pienākums efektīvi izmeklēt noziedzīgus nodarījumus pret īpašumu. Salīdzinot ar šāda veida pienākumiem attiecībā uz noziegumiem, kas saistīti ar vardarbību (piemēram, tiesību uz dzīvību un spīdzināšanas aizlieguma pārkāpumiem), attiecībā uz mazāk smagajiem noziegumiem pret īpašumu valsts pozitīvo pienākumu pārkāpums tiktu konstatēts tikai

tad, ja pieļauti acīmredzami un būtiski trūkumi kriminālizmeklēšanā vai kriminālvajāšanā (*flagrant and serious deficiencies in the criminal investigation or prosecution*).

Konkrētajā lietā ECT pirmo reizi konstatēja, ka šie paši principi attiecināmi arī uz intelektuālo īpašumu, ja tā aizskārums potenciāli varētu veidot noziedzīga nodarījuma sastāvu un civiltiesiskais mehānisms nebūtu piemērots jautājuma efektīvai atrisināšanai. Ievērojot to, ka šajā lietā izmeklēšanas gaitā nebija veikta virkne elementāru izmeklēšanas darbību, ECT konstatēja tiesību uz īpašumu pārkāpumu. Šī ir pirmā lieta ECT praksē, kurā konstatēts valsts pozitīvo pienākumu veikt izmeklēšanas darbības attiecībā uz noziegumiem pret īpašumu pārkāpums.

C. Nolēmumi lietās pret Latviju

Pārskata periodā nav pieņemti

D. Komunicētās lietas pret Latviju

1. Jurgis Liepnieks v. Latvia

Pieteikums Nr. 235779/22, iesniegts 2022. gada 16. maijā, komunicēts 2023. gada 11. janvārī

Publiskotā informācija: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-222939>

Pieteicējs sūdzas par **kratīšanu viņa mājoklī un viņa dokumentu un elektronisko iekārtu** (ieskaitot 5 telefonu un 3 portatīvo datoru) **izņemšanu**. Kratīšana tika veikta tāda kriminālprocesa ietvaros, kurā pieteicējam nav procesuālā statusa, un viņš arī nebija norādīts lēmumā par kratīšanu. Pieteicēja lūgumi atdot atpakaļ viņa elektroniskās ierīces tika noraidīti.

ECT valdībai uzdevusi jautājumus par tiesību uz privātās un ģimenes dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramības (Konvencijas 8. pants), kā arī tiesību uz īpašumu (Pirmā protokola 1. pants) potenciāliem pārkāpumiem. It īpaši ECT uzsvērusi jautājumu par kratīšanas lēmuma plašo tvērumu un veiktās kratīšanas, izņemšanas un izņemto priekšmetu neatdošanas samērīgumu.

2. Deniss Hanovs v. Latvia

Pieteikums Nr. 40861/22, iesniegts 2022. gada 17. augustā, komunicēts 2023. gada 23. janvārī

Publiskotā informācija: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-223230>

Pieteicējs sūdzas par **homofobiska uzbrukuma neefektīvu izmeklēšanu**. 2020. gada novembrī pieteicējam uz ielas mutiski un fiziski uzbruka. Kriminālprocess tika uzsākts par huligānismu, bet vēlāk tas tika pārkvalificēts par naida noziegumu. Tomēr šis

kriminālprocess tika izbeigts noziedzīga nodarījuma sastāva trūkuma dēļ. Viens no uzbrucējiem tika administratīvi sodīts par huligānismu ar 70 *euro* sodu. Otra uzbrucēja identitāte netika noskaidrota, kaut arī policija uzdeva viņam jautājumus.

ECT uzdevusi valdībai jautājumu, vai valsts iestādes ir izpildījušas savus pozitīvos pienākumus, kas izriet no spīdzināšanas un cietsirdīgas un pazemojošas apiešanās aizlieguma un tiesībām uz privāto dzīvi (Konvencijas 3. un 8. pants) gan atsevišķi, gan sasaistē ar tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli un diskriminācijas aizliegumu (Konvencijas 13. un 14. pants).

3. Aleksandrs Dubjago v. Latvia

Pieteikums Nr. 47658/22, iesniegts 2022. gada 2. oktobrī, komunikēts 2023. gada 24. janvārī

Publiskotā informācija: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-223229>

Pieteicējs sūdzas par viņa **turēšanu apcietinājumā** no 2022. gada 10. maija līdz 2022. gada 17. jūnijam, **saistībā ar runu, ko viņš teicis pie Uzvaras pieminekļa** 2022. gada 10. maijā. Pieteicējs apgalvo, ka viņš savā runā ir izteicis pateicību senčiem, kas Otrajā pasaules karā uzvarējuši nacismu, savukārt valsts iestādes uzskatīja, ka viņš ir glorificējis un attaisnojis Krievijas agresiju pret Ukrainu. Uzsāktā kriminālprocesa ietvaros tika veikta **kratīšana pieteicēja mājoklī**.

ECT uzdevusi valdībai jautājumus par tiesībām uz brīvību (Konvencijas 5. pants), it īpaši lūdzot atbildēt, vai nacionālās iestādes ir pietiekami izvērtējušas saprātīgu aizdomu esību un sniegušas pietiekamu pamatojumu pieteicēja apcietināšanai. ECT uzdevusi arī jautājumus par potenciālu tiesību uz privātās un ģimenes dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramības pārkāpumu (Konvencijas 8. pants).

4. Kirill Litvinenko v. Latvia

Pieteikums Nr. 27077/22, iesniegts 2022. gada 19. maijā, komunikēts 2023. gada 27. janvārī

Publiskotā informācija: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-223228>

Lieta ir saistīta ar pieteicēja **turēšanu Covid-19 karantīnā patvēruma meklētāju centrā “Mucenieki”** no 2021. gada 26. aprīļa līdz 2021. gada 11. maijam. Pieteicējs, kuram piešķirts alternatīvais statuss, sūdzas, ka viņa brīvības atņemšanai nav bijis tiesiska pamata.

ECT ir uzdevusi valdībai jautājumus par to, vai ir ievērotas pieteicēja tiesības uz brīvību. It sevišķi tā ir prasījusi, vai pieteicēja turēšana patvēruma meklētāju centrā, ievērojot tās kontekstu, veidu, ilgumu, intensitāti, īstenošanas veidu un efektu, ir uzskatāma par brīvības atņemšanu Konvencijas 5. panta kontekstā un uz kāda Konvencijas 5. pantā norādītā pamata tā būtu attaisnojama. Tāpat ECT uzdevusi jautājumu par izsmeļamajiem tiesību aizsardzības līdzekļiem šādā situācijā.